

R
2

ISON LINNANPIHAN
KAIVAUKSET
KESÄLLÄ 1967

Ison linnanpihan kaivauksen kesällä 1967

Isolla linnanpihalla suoritettiin kesällä -67 tutkimuskaivauksia pääasiassa pihan itäosassa, jossa kaivettiin esille Itäpatterin edustan muurit sekä parissa kohdassa vedentottokanavan/ vallihaudan pohja. Pihan länsiosassa jatkettiin rakennus P:n edustan kaivauksia sekä kaivettiin esille N104:n länsipuolelta palanut viljalava.

Lämpö- ja viemäritöissä jatkettiin lämpökeskukselta tulevan kanavan pohjoispään kaivausta^{mista}, kaivettiin lämpökanava näyttämön edustalle sekä rakennus P:hen. Rakennuksien P ja Q edustalle kaivettiin lisäksi 3 tarkastuskaivoa, 1 sadevesikaivo, näitä yhdistävät kanavat sekä kanava, joka yhdisti nämä kurttiin V:n alitse vievään kanavaan.

Ison linnanpihan itäosa. Kesän -66 kaivauksissa oli tullut esille pohjois-eteläsuuntaisen muurin sekä tähän nähden suorakulmaisesti sijaitsevan itä-länsisuuntaisen muurin yläpinnat tasolta +80.00 - +80.25. Nyt kaivettiin muurien alareunat esille.

Itä-länsisuuntainen muuri alkoi itäpatterista. Sen yläpintaa oli patterin vierestä purettu enemmän kuin muualta, tällöin se oli tasolla +79.75. Muualta muurin yläpinta oli tasolla +80.00 - +80.10. Muurin pohjoissivulla oli katkelmallinen pala anturaa, jonka yläpinta oli tasolla +79.68 - +79.73. Sen pituus oli 3,30 m ja leveys 30-45 cm. Muuria oli aloitettu muurata suoraan luonnonmaan päältä. Alareuna oli epätasainen, tasolla +79.25 - +78.95. Muurinkorkeus oli siis 75 - 105 cm (eteläsivu), pohjoissivu oli hieman matalampi (kuvat 1,2 valok.1515, 1517, 1521-1526).

Muuri jatkui todennäköisesti itäpatterin länsiseinän läpi patterin sisään, missä näkyvä itä-länsisuuntainen muuri on luultavasti samaa muuria.

9.40 m:n päässä Itäpatterista itä-länsisuuntainen muuri kääntyi etelään muodostaen todennäköisesti jonkinlaisen "portti-varustuksen" länsiseinään. Tämän pohjois-eteläsuuntaisen muu-

rin sisäpituus oli 14.60 m. Se on mahdollisesti jatkunut vielä pidemmälle etelään, mutta eteläpatterin pohjoispuolella muraattaessa sitä oli puretti niin että muuri päättyi nyt 2 m:n päähän patterista. Väliin jäävä alue oli laastia. Muurin leveys oli 150-160 cm. Yläpinta oli tasolla +80.29-+79.95. Sen alareuna oli itäpuolella tasolla +79.15 - +79.55. Muurin korkeus oli siis 40,87 cm. Kivet olivat suoraan luonnonmaan päällä. Länsipuolella muurin alareuna ulottui huomattavasti syvemmälle. Muurissa oli myös täällä sivulla anturiosa. Tällöin koko sivun korkeudeksi tuli 160 cm. Alareuna oli tasolla +78.60. Kivet olivat luonnonmaan päällä, joka vietti länteen. Anturan korkeus oli 115 cm. Sen alareuna oli epätasaista muurausta. Laastia oli kuitenkin käytetty koko anturan korkeudelta. Anturan leveys oli 25-40 cm ja sen yläpinta oli tasolla +79.54 - +79.75. Anturasta ylöspäin olevan muurin korkeus oli vain n. 35 cm. Muurin länsipuolella alaosaa ei voitu kaivaa koko pituudelta esille, vaan oli tyydyttävä yhteen koekaivantoon (kuvat 1,2 valok.1515, 1217, 1519, 1527). Muurissa oli myös porttiauikko, joka sijaitsi suunnilleen vastapäätä Itäpatterin Suvorovin vievää porttiauikkoa. Aukon leveys oli 164 cm, yläpinta oli tasolla +79.80/75. Tästä alaspäin muuria oli n. 40 cm. Porttiauikon keskellä oli kavennus. Aukon reunat olivat osittain särkyneet muuria purettaessa (valok.1515, 1520).

Kohtisuorassa itä-länsisuuntaista muuria vastaan, sen eteläpuolella, Itäpatterin vieressä oli jäännös puretusta muurista. Muurit eivät olleet liitteessä keskenään. Muurin yläpinta oli tasolla +79.66 - +79.75. Sen yläpintaa oli purettu Itäpatterin vierestä enemmän kuin muualta, mutta syvemmällä se tuntui jatkuvan patteriin asti. Muurin leveys oli n. 235 cm. Se näytti jatkuvan Paksun bastionin porttiauikon saka. Muurin korkeus oli n. 50 cm. Muurin länsipuolella, sen ja itä-länsimuurin kulmassa oli pohjaltaan kolmikulmainen laattakivilatomus, jonka korkeus oli n. 90 cm eli 3-4 päällekkäistä kiveä. Kivien yläpinta oli tasolla +79.85. Latomuksen leveys oli itä-länsisuuntaisen muurin vieressä 73 cm. Latomus kapeni koko ajan etelään. Sen etureuna yhtyi pohjois-etelämuuriin 80 cm:n päässä itä-länsimuurista. Kivien välissä ei ollut laastia. Latomus poistettiin itä-länsimuurin liittymistä piirrettäessä. Kivien alla oli luonnonmaa (kuvat 1,2 valok. 1526,).

Itä-länsisuuntaisen muurin ja näyttämön välisellä alueella oli pihakiveyksen alla kerroksellista kulttuurimaata n. 130-150 cm, Itäpatterin ja näyttämön kulmassa 190 cm. Alueelta löytyi katkelmallinen kivijalka sekä kiviröykkiöitä. Kivijalka oli ^{asiassa} pääosalla vain yhden kivivarvin korkuista. Itäsivulla kiviä oli kahdessa varvissa, korkeus 54 cm. Kivet olivat melko suuria, yläpinnat tasolla +80.52 - +80.64. Kivijalan pohjoissivu, jota oli jäljellä vain 150 cm:n pituudelta oli 290 cm:n päässä näyttämön harmaakivimuurista ja sen korkeus oli n. 30 cm. Länsisivun pituus oli 460 cm, itäsivun 330 cm, eteläsivua ei ollut jäljellä. Länsisivun etäisyys Itäpatterista oli 375 cm. Kivien väleissä ei ollut laastia. (kuva 3, valok. 1517, 1521, 1522, 1523)

P.o. alueella oleva Itäpatterin edustan kiviröykkiä ulottui itä-länsisuuntaisesta muurista näyttämöön asti, ainoastaan Itäpatterin oven edustalta se puuttui. Näyttämön puoleisessa osassa röykkiön yläpinta oli tasolla +80.50. Pinta oli epätasainen. Kiveyksen leveys oli 152 cm-160 cm. Kivet olivat pääasiassa laattakiviä. Heti näyttämön edustalla ne olivat melko suuria ja vain yhdessä kerroksessa. Tästä etelään kivet olivat löyhänä röykkiönä, väleissä oli kulttuurimaata, tiilipaloja sekä lahopuuta (taso +80.37). Tiilien mittoja: 14 x 9 x ?; 15 x 8 x ?; 13 x 7,5 x ?. Tiilien reunoissa oli uurteet.

Itä-länsisuuntaisesta muurista oviaukkoon ulottuvassa röykkiön osassa oli sekä pelto-että laattakiviä. Yläpinta oli tasolla +80.10 - +80.122. Röykkiön leveys oli 94-108 cm, pituus 340 cm. Kiviä oli pääasiassa vain yksi varvi (12 cm). Kivien päällä oli runsaasti lahopuuta, syyt enimmäkseen pohjois-eteläsuuntaisia, samoin kuin oviaukon pohjoispuolellakin. Kivien alla olivat seuraavat maakerrokset: 8-10 cm paksu kerros kiinteää laastia, 8 cm ^{paksu} kerros kulttuurimaata, 8-10 cm:n kerros pääasiassa tiilimurskaa sekä 30 cm paksu kerros laastimurskaa. Näiden alla oli kulttuurimaata, joka ulottui luonnonmaahan asti (kuva 4).

Itä-länsisuuntaisen muurin ja näyttämön välisellä alueella olleet maakerrokset: pihakiveyksen alla oli ohut tiilimurskakkerros sekä sen alla 20 cm hiekan ja hiesunsekaista kulttuurimaata. Tästä alaspäin olleet kerrokset vaihtelivat jonkin verran paikasta riippuen. N. 2m:n päässä Itäpat-

terista ja 3,5 m:n päässä näyttämöstä olevassa valonheittäjän anturan kaivannossa oli pintamaiden jälkeen seuraavat maakerrokset: laastikerros 2-6 cm paksu, alareuna tasolla +80.60. Paikoin kerroksen seassa oli tiilinpaloja, jolloin kerroksen paksuus oli n. 15 cm. Laastikerroksen sisällä, osittain sen yläreunassa oli katkelmallinen, 0,5 cm paksu lahopuukerros. Laastikerroksen alla oli 10-18 cm paksu kulttuurimaakerros, jossa oli pääasiassa isohkoja kiviä. Kivet alkoivat tasolta +80.42 - +80.60. Röykkiän pinta oli epätasainen, kivet olivat lahkottuja, väleissä oli kulttuurimaata, laastimurskaa sekä yksi 1500-1. tiilinkappale (kuva 3A). Muiden kerrok-

sessä olleiden tiilien mittoja: $12,5 \times 7,5 \times ?$ }
12 X 7,5 x ? } tummahkoja
14 x 7,5 x ? }
? x 7,5 x ? } hyvin vaaleita

Kaivannon itäreunalla kivet eivät näyttäneet jatkuvan itään. Tällä sivulla kulttuuri-kivikerroksen alla oli hiesu-laastikerros, jossa oli hiiltä, jälleen kulttuurimaakerros, sen alla 30-40 cm paksu laasti-tiilimurskakerros, kulttuurikerros, hiekka-hiesu-laastikerros sekä jälleen kulttuurimaakerros. Tällä kertaa 25-28 cm paksu, osittain kerroksellinen (laasti-ja hiesujuovia). Kulttuurimaan alareunassa, kaivannon eteläreunalla oli 1-1,5 cm paksu kerros palanutta puuta, sekä sen alla punertavaa ruosteista (palanutta ?) maata 1-2 cm paksuna kerroksena. Näiden kerrosten alla oli luonnonmaa (hiesu,hieta), jossa oli muutamia kiviä (kuva 5, valok).

Kivijalan alla olleet maakerrokset: pohjois-ja itäsivun alla pari senttimetriä kulttuurimaata sekä paksuhko kova laastikerros; länsisivun kivien alla oli 15 cm paksu kerros kulttuurimaata, sen alla 7 cm:n hiesukerros sekä ruosteista hiekkaa.

Koko po. alueella oli havaittavissa ohuehko (2 cm), katkonainen lahopuukerros. N.2m:n päässä itä-länsisuuntaisesta muurista se oli tasolla +80.28. Lahopuut olivat syistä päättellen pääasiassa pohjois-eteläsuuntaisia. Kerroksen alla oli 30-40 cm paksu kerros tummaa kulttuurimaata, joka sisälsi runsaasti hiiltä, lisäksi lahopuuta, luita ja tiilinpaloja. Lahopuukerroksen yläpuolella eli 5-8-10 cm paksu hiesukerros (ei puhdas). Yleensä lahopuukerroksesta ylöspäin olevat kerrokset olivat huomattavasti vaaleampia kuin sen alapuolella olevat.

Itä-länsisuuntaisen muurin pohjoispuolella oli muurin korkeuden verran kulttuurimaata, joka sisälsi runsaasti luita ja kalanruotoja sekä tiilimurskaa ja tiilinpaloja. Muurin eteläpuolella pienehköjen pihakivien alla (Suvoroviin vievän tien kiveys oli pienemmistä kivistä kuin muu pihakiveys ja ollut koko ajan näkyvissä) oli seuraavat maakerrokset: 10 cm vaaleahkoa maata, jossa hieman tiilimurskaa, hiekkaa sekä soraa. Sen alla laastimurskaa, kiilakiviä, tiilinpaloja sekä isohkoja muurikiviä sisältävä kerros. Tämän alla oli hiekka/hieta (luonnonmaata). Muurin pohjoispuolelta löytyi raha vuodelta 1637, eteläpuolelta v.1740-luvulta.

Näyttämön edustan lämpökanavan kaivannon eteläreunassa vallihaudan ja Itäpatterin välisessä osassa olivat seuraavat maakerrokset: pihakiveyksen alla katkonainen kerros tiilimurskaa sekä hieman laastia. Sen alla 30 - 40 cm paksu kerros hiekan ja hiesunsekaista kulttuurimaata. Tämän alla laasti ja tiilimurskakerros, paksuus 10-15 cm. Osittain sen ala- ja yläreunassa oli 2-4 cm paksu kulttuurikerros. Tästä alaspäin maa oli hiekan-, hiesun- ja mullansekaista kulttuurimaata, jossa oli pari tummahkoa kulttuurikerrosta. Toinen kerros oli 2-5 cm paksu, toinen, joka alkoi 540 cm:n päästä Itäpatterista oli hieman paksumpi ja sijaitsi heti tiilimurska-laastikerroksen alla. (kuva 6C).

Ison linnanpihan poikki pohjois-eteläsuunnassa kulkeva kanavan/vallihaudan profiili saatiin kokonaisuudessaan esille tehtäessä näyttämön edustan lämpökanavan kaivantoa. Kanava oli jo aikaisemmin osittain paikallistettu itä-länsisuuntaisen koekaivannon seinämistä. Koko kanavaa ei voitu kaivaa esille. Pohjoisessa kanava ulottui näyttämön alle, mitä osaa ei kuitenkaan kaivettu esille, ja todennäköisesti Pohjoispatterin alitse ulkipuolella olevaan kallioon louhituun kanavaan. Etelässä kanava ulottui Eteläpatterin pohjoismuuriin, jonka edustalla aikaisemmin oli kaivettu esille lautataso, sekä liittyi todennäköisesti patterin sisältä kesällä -65 esiintulleisiin lahopuukerroksiin ja hirsisalvoksiseen "kaivoon". Kanavan itäreuna oli n. 9 m:n päässä Itäpatterista tasolla +79.90. Länsireuna, joka oli 19 m:n päässä Itäpatterista oli lähes metriä ylempänä eli tasolla +80.70. Länsisivu laski melko jyrkästi kanavan keskustaa kohti. Itäsivu oli yläosastaan loivempi. Kanavan pohjaosassa sivujen jyrkkyys oli suurinpiirtein sama. Kanavan

* Kaivannon
pohja oli tasolla
+77.25, mitta
alkoi luonnonmaasta

leveys pohjalta oli n. 150 cm. Tästä 70 cm ylöspäin leveys oli 3,40 m. Yläreunassa kaivannon leveys oli 10 m.* Kaivannon sivuja (ja pohjaa) oli todennäköisesti peittänyt laudoitus. Tästä oli jäljellä länsisivulla luonnonmaata varten oleva lahopuukerros. Kerros oli kaksiosainen. Jatkoskohdassa ylempi kerros ulottui n. 70 cm alemman päälle. Ylemmän kerroksen pituus oli 275 cm, alemman 250 cm (kuva 6C,7). Lahopuukerroksen alla oli tummaksi värjäytyntä hiesua (luonnonmaata). Kaivanto on todennäköisesti täytetty vähän kerrassaan, koska osa maakerroksista jatkui Itäpatteriin asti. Alimmaisena kaivannossa oli kulttuurimaata, jossa oli runsaasti eriko^{koisia} kiviä sekä tiilinpaloja ja luita. Kerroksen korkeus kaivannon pohjalla oli n. 100 cm. Länsisivulla kerros jatkui lahopuu- ja hiekka/laastikerroksen päällitse 50-20 cm:n paksuisena kaivannon yläreunaan asti.

Itäsivun yläosasta kulttuurikerros osittain puuttui. Kaivannon itäpuolelta kerros jatkui Itäpatteriin asti. Kulttuuriin yläpuolella oli 100-130 cm paksu laastikerros, jossa oli eriko^{koisia} kiviä. Itäsivulla kerros jatkui 30-40 cm paksuisena Itäpatteriin asti. Länsisivulla ei kerrosta ollut. Kerroksen paikalla oli 20-35 cm paksuudelta ohuita hiesua, tiilimurska/laasti ja kulttuurimaakerroksia. Em. kerroksen ja laastikerroksen yläpuolella oli vuorotellen kulttuuri- ja laastikerroksia (viimeksimainitut katkelmallisia) (kuva 6). Tasolla +80.70/73, yläpinta, oli jo aikaisemmissa yhteyksissä selostettu laattakivipinta, joka nyt vallihautaa esiinkaivettaessa jouduttiin melkein kokonaan poistamaan. Kivien alla oli erittäin tummaa kulttuurimaata 8-9 cm. Osittain kerros ulottui kivien pintatasoon asti, jolloin sen paksuus oli 13 cm. Kerros oli melko kovaa ja siinä oli keltaisia ohuita hietakerroksia. Kerroksen alla oli paikoin vaaleampaa kulttuurimaata 45 cm, paikoin laastia ja tiilimurskaa 13-20 cm. Tiilit olivat vaaleanpunaisia, isohkoja. Mitat: 13,5 x 8 x ?

13,5 x 7,5 x ?

Näyttämön etureunana olevan harmaakivimuurin alareuna saatiin myös esille lämpökanavan kaivanatoa tehtäessä. Muurin alareunassa oli antura, jonka yläreuna oli tasolla +79.92-+79.95. Suunnilleen tällä tasolla oli 2 cm paksu palanut puukerros, sen alla laastia 4-5 cm sekä jälleen hiilikeros 4,6 cm. Tämän alla oli hiekka.

Muurin alareuna oli tasolla +79.40 - +79.60 (kuva 7, valok. 1511).

Näyttämön länsipään edustalla, harmaakivimuurissa kiinni oli ladottu kiviröykkiö, joka oli todennäköisesti portaiden t.m.s:n pohjaa. Kivien väleissä oli laastia. Kivilatomuksen länsireuna alkoi 350 cm:n päästä näyttämön länsireunasta. Latomuksen pituus oli n. 400 cm, leveys 70-100 cm. Röykkiö kapeni länteen. Kivilatomuksen korkeus nykyisellään oli 25 cm itäpäässä, 35 cm keskellä ja 15 cm länsipäässä. Kivien alla oli paikoin kulttuurimaata. Kulttuurin alareuna tällä kohdalla oli tasolla +80.50. Kivilatomuksen yläpinta oli tasolla +80.82 - +80.95. Latomus ei ollut liitteessä harmaakivimuriin. (kuva 8, valok.)

Pohjois-eteläsuuntainen koekaivanto:

Pohjois-eteläsuuntainen koekaivanto ulottui näyttämön edustalta Eteläpatteriin ja kulki pitkin pohjois-eteläsuuntaisen muurin länsisivua. Koekaivantoa ei voitu kaivaa luonnonmaahan asti kuin yhdestä kohdasta, johon tehtiin 150 cm x 400 cm:n laajennuskaivaus 9,5 m:n päähän Eteläpatterista. Tältä laajennusalueelta saatiin esille vallihaudan/vedenottokanavan itäsivun yläosaa, pohjois-eteläsuuntaisen muurin ja anturan alareuna sekä maaleikkauksen kerrokset luonnonmaahan asti.

Pohjois-eteläsuuntaisen muurin alareuna oli, kuten edellä jo mainittiin, tasolla +78.60. Tästä n. 80 cm:n päässä länteen luonnonmaa alkoi jyrkästi viettää alaspäin muodotaen vallihaudan itäsivun (kuva 2). Alimmaisena tällä sivulla oli luonnonmaan päällä lahopuukerros, joka oli hyvin pitkälle maatunuta (kuva 6B). Tämän päällä oli kulttuurikerros, jossa oli hiesu ja laastikerroksia sekä punertava (kalkinsekainen ?) hieman hiiltä sisältävä kerros, todennäköisesti samaa kuin Itäpatterin edustan valonheittäjän kaivannossa pohjimmaisena ollut kerros. Kulttuurikerroksessa oli lisäksi runsaasti lahonnutta ja palanutta puuta. Ylemmän laastikerroksen alla oleva kulttuurikerros sisälsi hiiltä, laastia luita ja ruotoja.

P.o. kaivannasta tuli myös esille pintavesien poistoon käytetty laattakivistä tehty kanava. Se kulki itä-länsi-suuntaisena Suvuroviin vievää porttiaukkoa kohti. Kanavan pohja oli tasolla +80.15. Reunat olivat n. 25 cm korkeat (sisämita), leveys oli 12 cm. Sivuina oli kyljellään olevat laatta-

kivet, pohjana samoin laattakivi (kuva 6B). Maakerrokset koko pohjois-eteläsuuntaisen koekaivannon osalla olivat käytännöllisesti katsoen vaakasuorassa (pohj.-et.suunta). Alimmat kerrokset laajennuskaivauksen osalla olivat länteen viettäviä eli seurasivat vallihaudan/kanavan muotoa.

Kasarmin Q edustan lämpökanavasta kaivettiin kohtisuora liitäntäkanava rakennus P:hen. Tämä lämpökanava tuli kulkemaan P:n pohjoisseinän alitse kellari P 101:een. Pohjoisseinän alaosassa oli n. 10 cm leveä ja 10-15 cm korkea antura. Kivet olivat suoraan luonnonmaan (hiesun) päällä. Muurin alareunan taso oli +79.40 (kuva 9). Muurin alareunasta jouduttiin poistamaan pari kivivarvia. Kellarin sisäpuolella, muurin alareunassa oli betonivalu.

Kaivannossa alkoi luonnonmaa^(sora) tasolta +80.60 - +80.70, paitsi muurin vieressä, jonka edustalla oli luonnonmaahan (sora/hiesu) kaivettu, seinää muurattaessa tarvittu työtila. Muurin alareunassa tämän alueen leveys oli 40 cm, luonnonmaan yläreunassa 70 cm. Alimmaisena täällä alueella oli muurausjätteitä; laastia ja kiviä, 35-60 cm sen päällä 15-40 cm hiekkaa sekä P:hen vievien portaiden alareunaan asti hiekkaa, hiesua ja harmaakiviä. Viimeksimminnitussa kerroksessa työtilan pohjoispuolella luonnonmaan (soran) päällä oli 5-10 cm paksu kulttuurikerros, joka sisälsi pääasiassa lahoa puuta. Tämän päällä hiekka-kivikerros 18-20 cm, jälleen lahoppuukerros n. 10 cm sekä kulttuurimaa n. 12 cm, minkä päällä oli e.m. hiekka-hiesukerrosta (kuva 10).

Rakennus P:n itäseinän edustan kaivauksissa ei löytynyt ed. kesän kaivauksissa esiintulleeseen oviaukkoon liittyvän rakennuksen seiniä. Kaivausten tuloksena oli ainoastaan luonnonmaahan kaivettu neliömäinen syväne, joka on todennäköisesti ollut k.o. rakennuksen pohja. Tämän alueen laajuus oli 6.5 m x 9 m (kuva 11). Luonnonmaan yläpinta alueen itäreunalla oli tasolla +81.10, länsisivulla hiesun yläpinta n. 90 cm päässä rakennus P:stä tasolla +81.05. Kaivannon pohjalla luonnonmaa alkoi tasolta +79.95 - +80.05. Oviaukon kohdalla luonnonmaa alkoi tasolta +80.05. Oviaukosta itään ja länteen jatkuneet muurit oli purettu. Niiden alla ollut luonnonmaa oli ympäröivää aluetta hieman ylempänä.

Rakennus P:n itäseinän ja koillismulman edustalle kaivettiin yhteensä 3 tarkastuskaivoa ja 1 sadevesikaivo, bätit

yhdistävät kanavat, sekä näistä johtava kanava Eerikintorniin ja Eteläpatterin välisen muurin alitse Kurtttiini V:n edustalla olevaan kokoomakaivoon. Samoin kaivettiin sala-
ojakanava kasarmin Q kaakkoiskulmasta rakennus P:n edustan
kaivoihin. Maa oli koko alueella erittäin kovaa hiesua.

Kasarmin Q ja rakennus P:n väliseltä alueelta oli jo edel-
lisenä kesänä tullut esille epäsäännöllistä harmaakivimuu-
rausta. Mistään muurista ei todennäköisesti kuitenkaan ol-
lut kysymys. Kiviä oli 2-3 varvia, laasti oli melko kovaa.
Kivien joukossa oli tiilinpala $7,5/8,5 \times 4,5 \times ?$ Muurauk-
sen leveys oli 100 cm pituus 200 cm. Se oli itä-länsisuun-
tainen, eteläreuna n.190 cm:n päässä rakennus P:stä. Muura-
us ulottui rakennus P:n itäseinän linjasta n. 150 cm:n pää-
hän itään.

Eteläpatterin länsipään, huoneen N104:n edustalla oleva
kaivamaton alue tutkittiin myös kesän -68 aikana. Kaivaus-
alue käsitti N104:stä Eerikintorniin ulottuvan muurin ete-
läpuolen N:105:n pohjoisseinään asti. Aluetta peitti n. ta-
solla +81.60 oleva mukulakivipinta, joka lännempänä muut-
tui laattakiveykseksi (kuva 12). Näiden alla oli hiekanse-
kaista maata, joka sisälsi lisäksi luita, tiilinpaloja,
laastimurskaa sekä kiviä. N104:stä Eerikintorniin ulottu-
van muurin yläpinnasta n. tasolta +81.00 eli n. N104:n antu-
ran alareunasta alaspäin maa oli kerroksellista, vaikkakaan
kerrosten rajat eivät olleet selviä. Kerrokset viettivät
etelään (kuva 13). Heti anturan pohjoispään alla oli 10-
15 cm paksu kulttuurikerros. Eteläosassa sen ja anturan vä-
liin jäi runsaasti irtokiviä ja laastia sisältävä maaker-
ros. Kulttuurimaan alla oli hiekan ja hiesunsekainen vaa-
leahko maakerros, joka sisälsi laastia ja tiilimurskaa se-
kä kiviä. Kerroksen paksuus oli 45 cm pohjoisosassa, ete-
läosassa se paksuni n. 100 cm:iin. Sen alla oli mullan ja
hiekansekainen kerros, joka niinikään sisälsi laastinpa-
loja, tiilimurskaa sekä kiviä. Tämä kerros seulottiin, mut-
ta mitään mainittavimpia löytöjä ei saatu. Kerros laski
eteläosassa jyrkästi kohti N105:n pohjoisseinän alareunaa,
joka oli tasolla +78.53. Kerroksen paksuus oli 50-60 cm.
Tämän kerroksen alta tuli esille palaneita lankkuja.

Tämä palanut kerros ulottui nykyisellään N104:n länsisei-
nän anturaosasta 340 cm:n päähän länteen. Sen pohjoissi-
vuna oli Eerikintornia ja N104:ää yhdistävä muuri. Etelä-

sivulla lankkulava päättyi 80-87 cm ennen Eteläpatterin länsipään pohjoissivua. Eteläpatterin länsiseinän linjan länsipuolella olevat lankut olivat hieman pitempiä, ne jatkuivat n. 50 cm etelämmäksi kuin itäosan lankut. Lankkulavaa oli siis purettu joko Eteläpatterin länsipäätä rakennettaessa tai korjattaessa.

Palanut kerros oli kaksiosainen: päällimmäisenä oli kerros epäjärjestyksessä olevia palaneita lankkuja ja niiden alla säännölliset pohjoi-eteläsuuntaiset lankut. Lankkukerrosten välissä oli runsaasti palaneita jyviä (ohraa?). Kysymyksessä on mahdollisesti viljasäiliö, jonka kansirakennelmiin ylempi puukerros on kuulunut.

Varsinainen lavaosa, jonka päällä jyvät olivat käsitti alueen pohjoisosassa, n. 60 cm päässä ~~muista~~^{muurista} olevan itä-länsisuuntaisen lankun sekä tähän päättyvät pohjoi-eteläsuuntaiset lankut.

Itä-länsisuuntaisen lankun yläpinta oli tasolla +79.65. Tämän pohjoispuolella oli vielä yksi hyvin epämääräinen samansuuntainen puu sekä epäselvästi havaittavia laudantätkiä. Pohjoi-eteläsuuntaisten lankkujen pohjoispäät olivat nykyisellään tasolla +79.57 - +79.62. Eteläpää tasolla +79.47 - +79.49. Itäisin lankku, joka ulottui osittain muurin etureunan sisäpuolelle, oli tasolla +79.85, mikä voisi olla lankkujen alkuperäinen yläpinta. Nykyisellään lankut olivat suoraan luonnonmaan päällä, mutta alunperin niiden ja hiesun välillä on todennäköisesti ollut tyhjä tila, sillä lankut olivat mutkallaan niiden alla (hiesun pinnalla) olleiden parin isohkon kiven päällä. Hiesun yläpinta oli tasolla +79.36 - +79.48. Lankkujen leveydet olivat 28-32 cm, paksuudet 8-9-14 cm. Länsireunalla ne olivat kapeampia 20-23 cm. (Kuva 14, valok.1533,). Lankkulava poistettiin. Hiesu (luonnonmaa) alkoi heti sen alta tasolta +79.36 - +79.48.

N104:n länsiseinän alaosa: Eerikintornia ja Eteläpatteria yhdistävän muurin pohjoispuolella N104:n alareuna oli tasolla +80.40. Se oli murattu suoraan luonnonmaan päälle ja oli ylös asti melko tasaista ja huolellista muurausta. Anturaa ei ollut. Muurin eteläpuolella oleva N104:n seinän alareuna alkoi 50-60 cm ylempää n. tasolta +80.90, ylläselostettujen maakerrosten päältä. Muurin alareunassa oli antura, joka ulottui N105:n pohjoisseinästä Eerikintornista

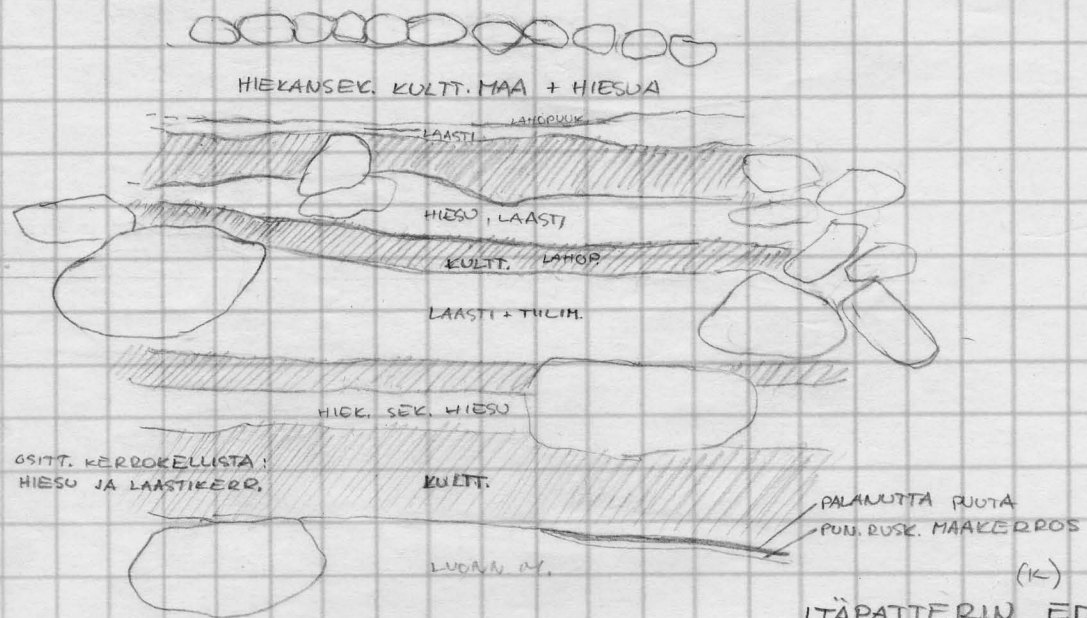
tulevan muurin pohjoisreunaan. Anturaosan korkeus oli 50-60 cm ja se ulkoni muurista 30-35 cm. Yläpinta oli tasolla +81.50 - +81.35. Vasta tästä tasosta ylöspäin muuri oli tasaista ja koossapysyvää. Anturaosassa ei ollut laastia. Se käsitti vain pari kolme kivivarvia, joiden takana muurin sisus oli hyvin irrallista, laasti oli rapautunutta ja kivien väleissä oli multaa. Anturan alapuolella oli kerros irrallista kiviä. Antura oli ollut pihan mukulakiveyksen aikaan pihapinnan alapuolella, sillä anturan päällä oli n. 10 cm paksu multakerros ja sen päällä mukulakivet. (kuvat 13,14 valok. 1532).

N 104:n pohjoisseinän alareuna Ison linnanpihan puolella oli tasolla +81.51 - +81.62. Muuraaminen oli aloitettu suoraan luonnonmaan päältä. Anturaosaa ei ollut.

Eteläpatterin ulkopuolella jäävä N105:n pohjoisseinän osa oli erittäin tasaista ja huolellista muurausta tasolta +79.19 - +79.25 alkavaan anturaan asti. Muurauksen käytetyt kivet olivat suurehkoja ja tasapintaisia. Anturan korkeus oli n. 65 cm, leveys alhaalta 55 cm. Antura oli epätasainen luonnonkivi- ja laastiladelta, jossa kivien väleissä oli lahoppua. Se alkoi suoraan luonnonmaan päältä. Antura muistutti hyvin paljon kurttiini V:n anturaa. Seinä jatkui tasaisena itään N104:n sisäseinäksi (kuva 13 valok. 1532).

N104:n länsiseinän alitse kulkeva itä-länsisuuntaisen muurin alareuna laskee Eerikintorniin päin. Sen eteläsiivu oli myös hieman alempana kuin pohjoissiivu. Pohjoissiivun itäpäässä alareuna oli tasolla +79.86. Eteläsiivulla, 55 cm:n päässä N104:n länsiseinän anturasta se oli tasolla +79.81, 2 m:n päässä anturasta tasolla +79.79 ja 2,8 m:n päässä tasolla 79.75. Muurin eteläsiivun alareunassa oli yksi kivivarvi, joka muodosti 18-23 cm leveän anturan tapaisen ulokkeen. Kivet olivat isohkoja, muuraus epätasaista.

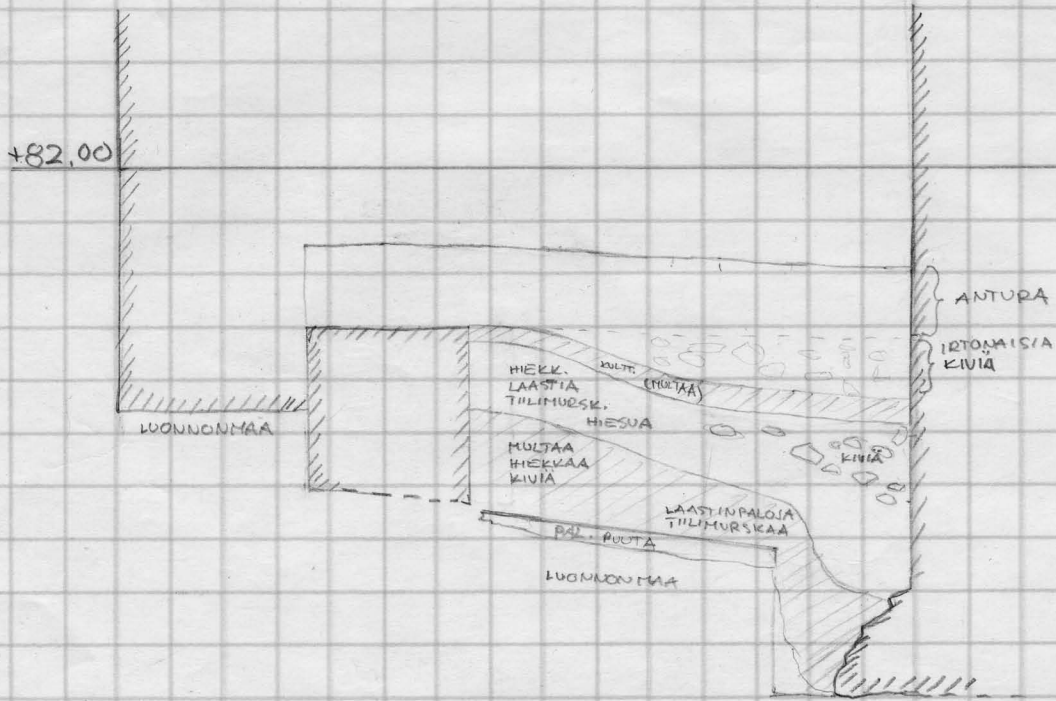
+ 81.00

(K)
 ITÄPATTERIN EDUSTAN
 VALONHEITTAJÄN ANTURAN
 KANANTO.

KUVA ON LUONNOSMAINEN
 MK 1:20
 1967

(R101?)

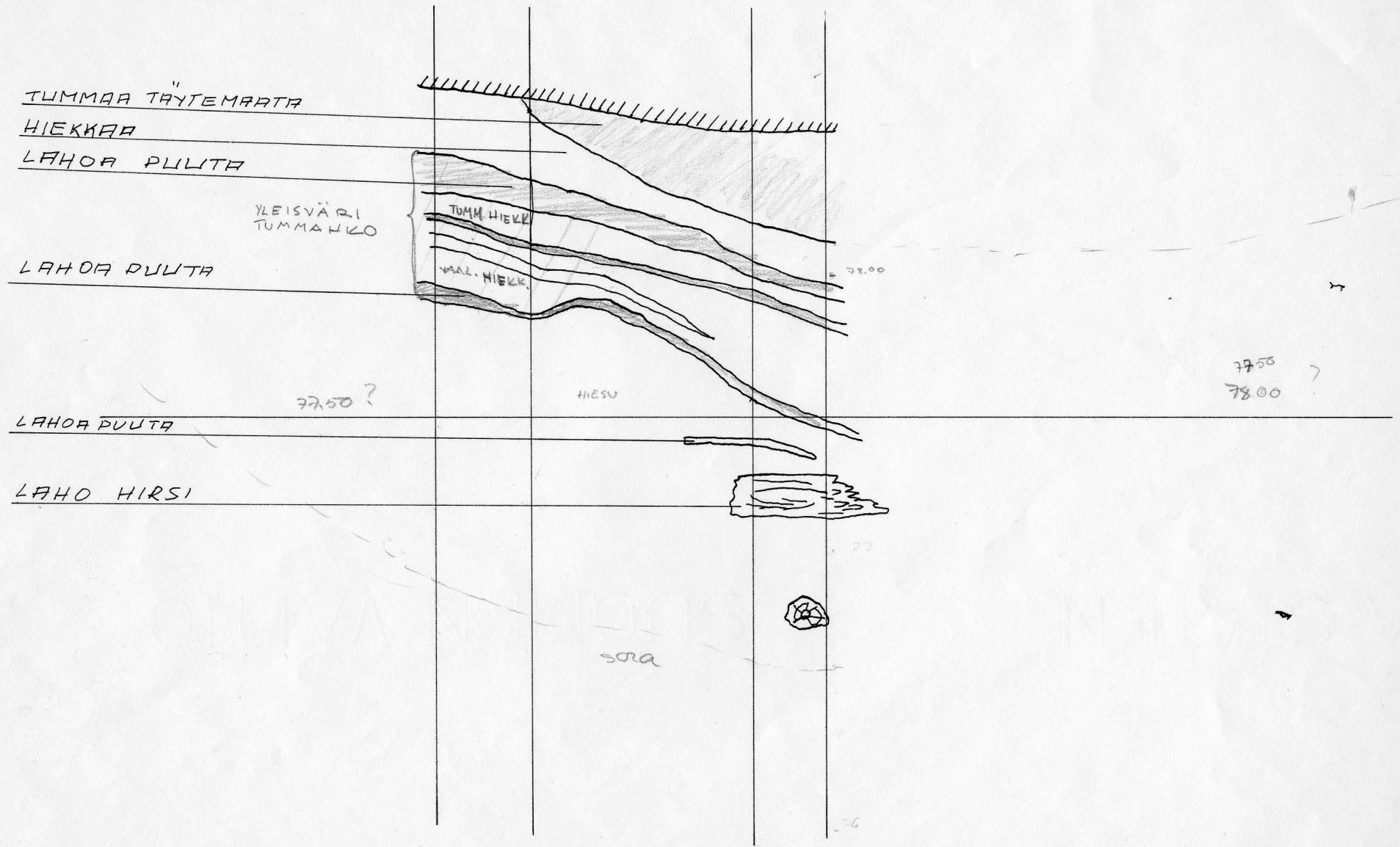

1:50

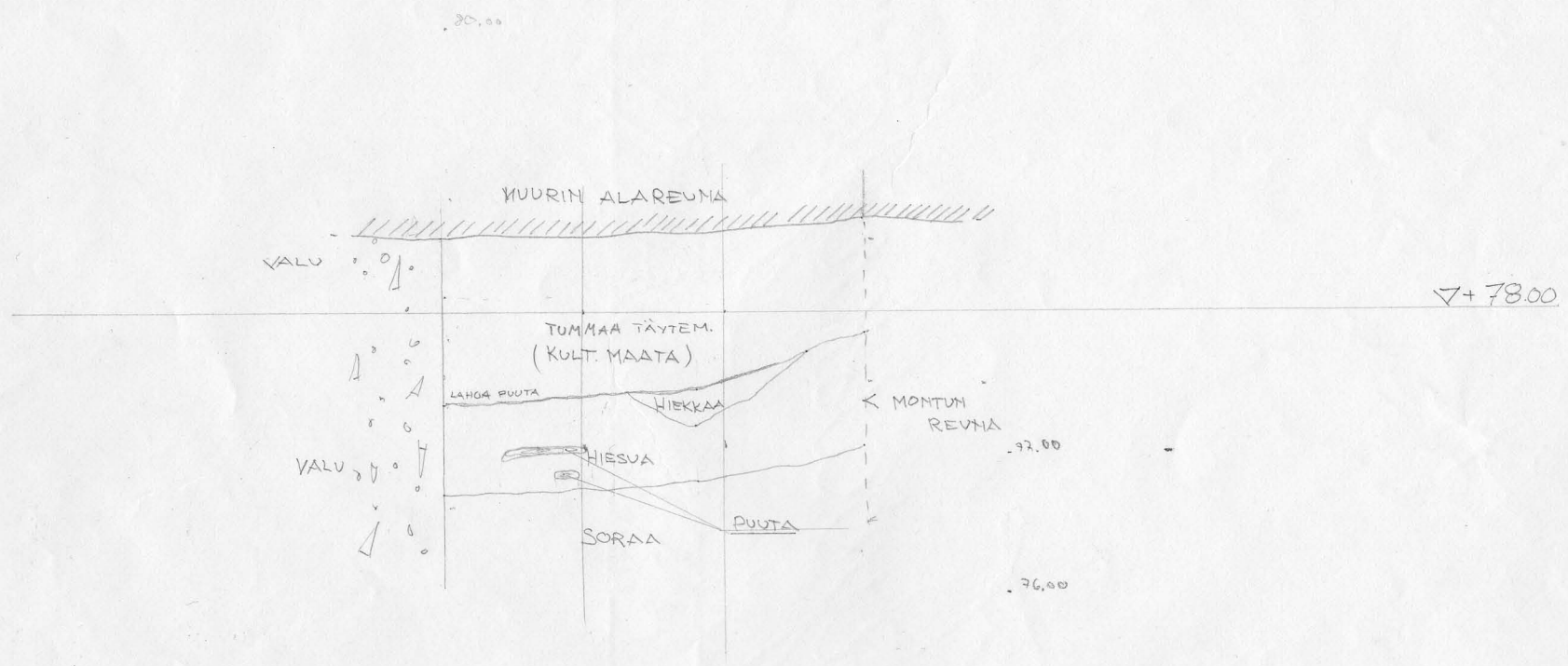
ETELÄPATTERIN HUONE N104:N
LÄNSISIVUN ULKOPUOLI
1967
M.K. 1:50

ETELÄPATTERI POHJOISSEINÄ (KATSOTT. POHJOISEEN)

Kuva 46

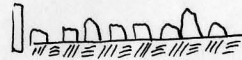
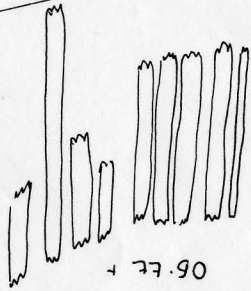
MK 1/20

MAALLEIKKAUS
 (LÄMPÖKESKUKSELTA)
 N 2

M 1/50

ETELÄPATTERI

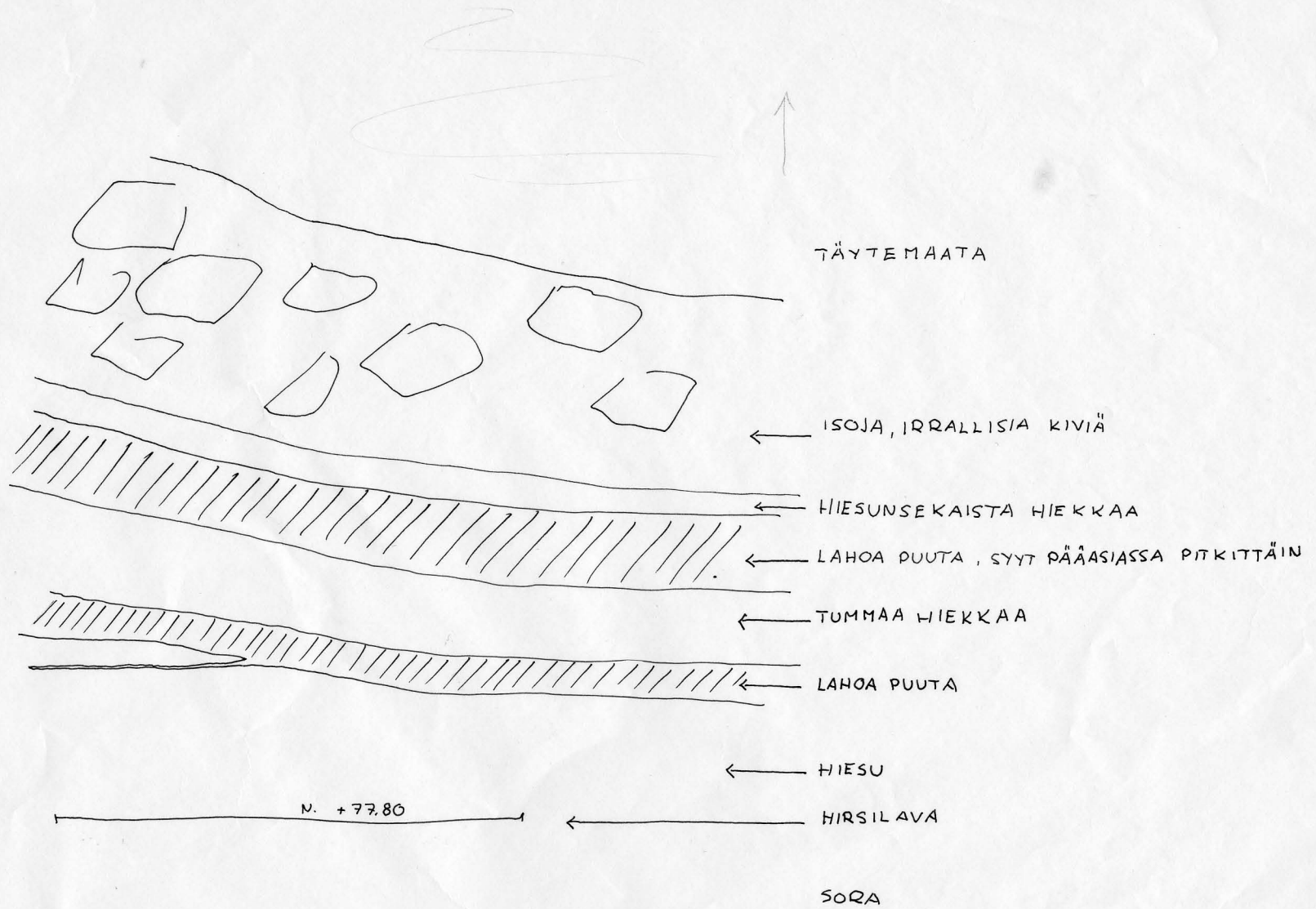

ISO LINNANPIHA
ETELÄPATTERIN EDUSTALLA OLEVA

"HIRSILAVA"

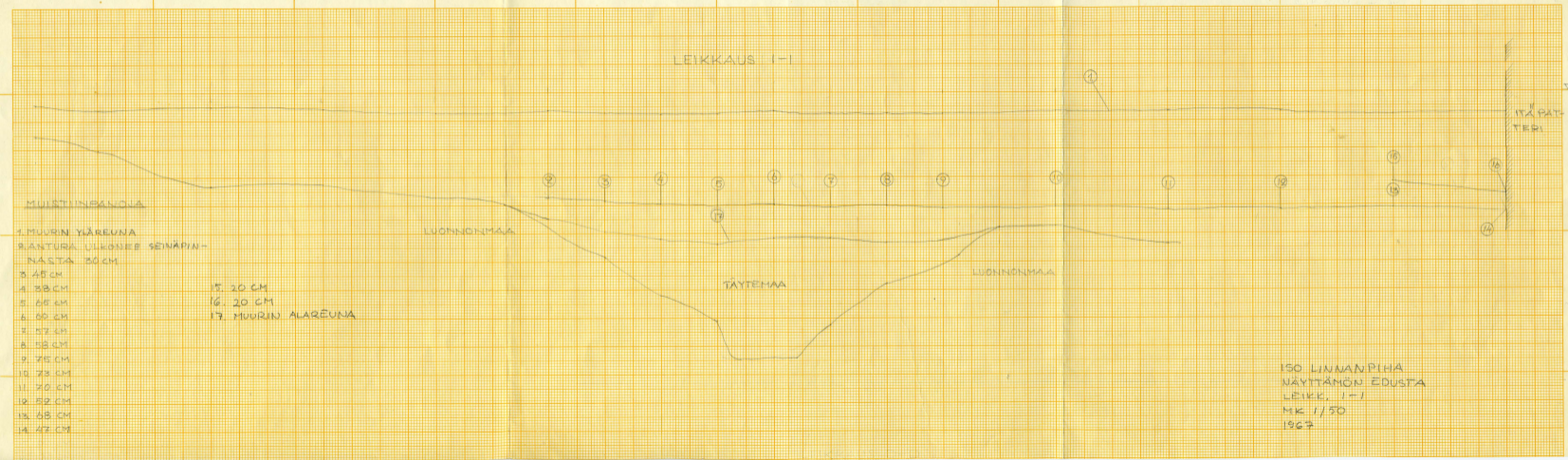
MK 1:50

Painoluokka - 64

ISO LINNANPIHA,
ETELÄPATTERIN EDUSTALLA
OLEVIA MAAKERROKSIA
MK. N. 1:90, KAAVAKUVA

LEIKKAUS I-I

MUISTINPANOJA

1. MUURIN YLÄREUNA
 2. RANTURA ULKONEEN SEINÄPIN-
 NASTA 30 CM

- 3. 45 CM
- 4. 38 CM
- 5. 65 CM
- 6. 60 CM
- 7. 57 CM
- 8. 58 CM
- 9. 75 CM
- 10. 73 CM
- 11. 70 CM
- 12. 52 CM
- 13. 68 CM
- 14. 47 CM

15. 20 CM
 16. 20 CM
 17. MUURIN ALAREUNA

LUONNONMAA

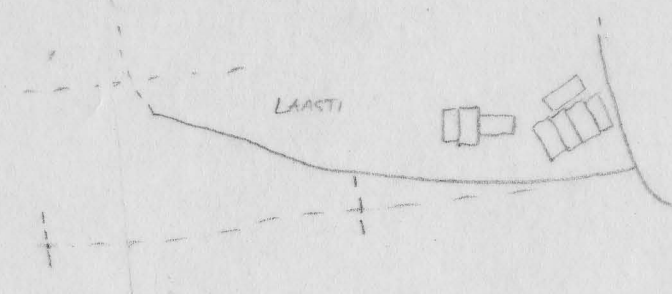
TÄYTEMÄÄ

LUONNONMAA

ISO LINNANPIHA
 NÄYTTÄMÖN EDUSTA
 LEIKK. I-I
 MK 1/50
 1967

182.00

ITÄPÄITTERI

81.55^x

ISO LINNANDIHA

RAK. P

23
KUVA 24
KESÄ 1967
MK 1/50

R 101